

VOORWOORD

Leerstukken Strafrecht behandelt theorie en praktijk aan de hand van een groot aantal zeer relevante leerstukken. Ook de delicten die in de dagelijkse praktijk het meest aan de orde zijn, worden uitgebreid besproken.

Dit werk is onder meer bedoeld voor de grote groep van procesdeelnemers in de strafpraktijk, die behoefte heeft aan een snel en eenvoudig te raadplegen naslagwerk dat ziet op al hetgeen waarmee zij in de praktijk wordt geconfronteerd.

Daarnaast is het een praktisch werk voor studenten en wetenschappers die op eenvoudige wijze een overzicht willen hebben van een bepaald strafrechtelijk leerstuk.

In deze vierde druk is uiteraard de nieuwste rechtspraak, literatuur en wetgeving (tot en met 8 januari 2018) verwerkt. Er is een groot aantal nieuwe leerstukken toegevoegd, zoals terroristische misdrijven, schadevergoedingsmaatregel, EVRM en redelijke termijn.

Per leerstuk en delict wordt de kern van de heersende leer weergegeven, mede aan de hand van de meest recente en relevante jurisprudentie en literatuur.

Naast de bij het leerstuk genoemde literatuur die specifiek op het onderwerp ziet, zijn uiteraard ook de standaardwerken *Materieel Strafrecht* (J. de Hullu), *Het Nederlands strafprocesrecht* (G. Corstens en M.J. Borgers), *Minkenhof's Nederlandse Strafvordering* (J.M. Reijntjes), Noyon-Langemeijer-Remmelink, *Strafprocesrecht* (B. Keulen en G. Knigge), *Studieboek materieel strafrecht* (C. Kelk/F. de Jong) en de serie Tekst en Commentaar van belang.

Wederom verwijzen wij u graag naar de digitale versie van dit werk, welke bereikbaar is via Navigator of Legal Intelligence of Rechtsorde. Daar worden de leerstukken doorlopend geactualiseerd.

Graag houden wij ons aanbevolen voor opmerkingen en suggesties.

R. ter Haar
S.E. van den Brink

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord / V

HOOFDSTUK 1

Delicten / 1

- 1.1 Afpersing / 1
- 1.2 Bedreiging / 8
- 1.3 Belaging / 14
- 1.4 Belediging / 21
- 1.5 Deelname aan een criminele organisatie / 28
- 1.6 Diefstal / 33
- 1.7 Heling / 41
- 1.8 Huisvredebreuk / 49
- 1.9 Kinderporno / 55
- 1.10 Mensenhandel / 69
- 1.11 Mishandeling / 86
- 1.12 Ontucht / 94
- 1.13 Openlijke geweldpleging / 102
- 1.14 Opiumwet / 108
- 1.15 Oplichting en flessentrekkerij / 121
- 1.16 Schennis van de eerbaarheid / 133
- 1.17 Terroristische misdrijven / 140
- 1.18 Valsheid in geschrift / 155
- 1.19 Verduistering / 164
- 1.20 Verkeer: op de weg gevaar (kunnen) veroorzaken of verkeer (kunnen) hinderen (art. 5 WVV 1994) / 169
- 1.21 Verkeer: dood/zwaar lichamelijk letsel door schuld in het verkeer (art. 6 WVV 1994) / 172
- 1.22 Verkeer: verlaten plaats ongeval (art. 7 WVV 1994) / 179
- 1.23 Verkeer: rijden onder invloed (art. 8 WVV 1994) / 182
- 1.24 Verkeer: negeren van een rijverbod (art. 9 WVV 1994) / 193
- 1.25 Verkrachting / 199
- 1.26 Vernieling / 210
- 1.27 Wederspanning / 213

- 1.28 Weigeren ambtelijk bevel / 217
- 1.29 Wet Wapens en Munitie / 222
- 1.30 Witwassen / 228
- 1.31 Zwaar lichamelijk letsel / 241

HOOFDSTUK 2

Delict en Daderschap / 247

- 2.1 Poging / 247
- 2.2 Voorbereiding / 256
- 2.3 Vrijwillige terugtred (bij poging en voorbereiding) / 261
- 2.4 Medeplegen / 271
- 2.5 Uitlokken en doen plegen / 283
- 2.6 Medeplichtigheid / 290
- 2.7 De rechtspersoon als dader / 296
- 2.8 Functioneel daderschap / 300
- 2.9 Samenloop, voortgezette handeling en art. 63 Sr / 304
- 2.10 Causaliteit (redelijke toerekening) / 314
- 2.11 Opzet / 322
- 2.12 Voorbedachte raad / 335
- 2.13 Culpa / 341

HOOFDSTUK 3

Voorbereidend onderzoek / 351

- 3.1 Verdachte en verdenking / 351
- 3.2 Staande houden en aanhouden / 356
 - 3.2.1 Staande houden (art. 52 Sv) / 356
 - 3.2.2 Aanhouden (art. 53-55a Sv) / 358
- 3.3 Ophouden voor onderzoek en inverzekeringstelling / 364
- 3.4 Recht op rechtsbijstand en toegang tot raadsman / 368
- 3.5 Voorlopige hechtenis / 376
- 3.6 Binnentreden / 388
- 3.7 Doorzoeken / 396
- 3.8 Inbeslagneming / 404
- 3.9 Fouillering: onderzoek aan de kleding, aan het lichaam en in het lichaam / 408
- 3.10 Bijzondere opsporingsbevoegdheden / 417
- 3.11 Het procesdossier / 438

HOOFDSTUK 4

Formaliteiten ter terechtzitting / 449

- 4.1 Betekening van de dagvaarding / 449
- 4.2 De dagvaarding / 460
- 4.3 Tegenspraak/gemachtigd raadsman en verstek / 465
- 4.4 Wijziging en aanpassing omschrijving tenlastelegging / 472
- 4.5 Verzoek tot horen getuigen (ondervragingsrecht) / 479
- 4.6 Deskundigen / 507
- 4.7 Tolk / 511
- 4.8 Slachtoffer en Benadeelde partij / 513
- 4.9 Spreekrecht / 525
- 4.10 Meineed / 531
- 4.11 Wraking / 536
- 4.12 Requisitoir, pleidooi en laatste woord / 545

HOOFDSTUK 5

Bewijsrecht / 553

- 5.1 Feiten van algemene bekendheid (art. 339 lid 2 Sv) / 553
- 5.2 Wettige bewijsmiddelen / 557
 - 5.2.1 De eigen waarneming van de rechter (art. 339 lid 1 sub 1 Sv) / 557
 - 5.2.2 Verklaringen van de verdachte (art. 339 lid 1 sub 2 Sv) / 558
 - 5.2.3 Verklaringen van een getuige (art. 339 lid 1 sub 3 Sv) / 558
 - 5.2.4 Verklaringen van deskundigen (art. 339 lid 1 sub 4 Sv) / 559
 - 5.2.5 Schriftelijke bescheiden (art. 339 lid 1 sub 5 Sv) / 560
- 5.3 Bewijsminimumvoorschriften / 563
- 5.4 Vrije selectie en waardering / 573
- 5.5 Bewijsoverweging: de kennelijk leugenachtige verklaring en de zwijgende verdachte / 575
- 5.6 Schakelbewijs / 579

HOOFDSTUK 6

Strafuitsluitingsgronden / 583

- 6.1 Ontoerekenbaarheid (art. 39 Sr) / 583
- 6.2 Overmacht (art. 40 Sr) / 591
- 6.3 Noodweer (art. 41 lid 1 Sr) / 599
- 6.4 Noodweereces (art. 41 lid 2 Sr) / 613
- 6.5 Voldoen aan een wettelijk voorschrift (art. 42 Sr) / 622
- 6.6 Ambtelijk bevel en onbevoegd gegeven ambtelijk bevel (art. 43 Sr) / 626
- 6.7 Ontbreken van de materiële wederrechtelijkheid / 629
- 6.8 AVAS (afwezigheid van alle schuld) / 635

HOOFDSTUK 7

Verweren, standpunten en motivering / 643

HOOFDSTUK 8

Vormverzuimen (art. 359a Sv) en redelijke termijn / 663

- 8.1 Vormverzuimen (art. 359a Sv) / 663
- 8.2 Redelijke termijn (in strafzaken en ontnemingszaken) / 676

HOOFDSTUK 9

Sanctierecht / 683

- 9.1 Hoofdstraffen / 683
- 9.2 Voorwaardelijke veroordeling en proeftijd / 689
- 9.3 Bijkomende straffen / 698
- 9.4 Maatregelen: Onttrekking aan het verkeer, de plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis en de vrijheidsbeperkende maatregel / 703
- 9.5 Maatregelen: Ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel / 712
- 9.6 Maatregelen: Schadevergoedingsmaatregel / 730
- 9.7 Maatregelen: TBS / 735
- 9.8 Maatregelen: ISD / 745
- 9.9 Maatregelen: PIJ / 752
- 9.10 Maatregelen: Gedragsbeïnvloedende maatregel (voor jeugdigen) en gedragsbeïnvloedende en vrijheidsbeperkende maatregel (voor (voormalig) TBS-gestelden en zeden- en zware geweldsdelinquenten) / 758
- 9.11 Motivering van straf en maatregel / 762

HOOFDSTUK 10

Bijzondere procedures / 769

- 10.1 Bezwaar tegen dagvaarding / 769
- 10.2 Beklag tegen beslag / 773
- 10.3 Schadevergoeding ex art. 89 en 591a Sv / 779
- 10.4 Vergoeding kosten op grond van art. 591 Sv / 785
- 10.5 Art. 12 Sv, beklag tegen het niet (verder) vervolgen / 786
- 10.6 De ontnemingsprocedure (strafvorderlijk gedeelte) / 791
- 10.7 Verzoekschrift teruggave van een rijbewijs / 799
- 10.8 Verlenging van de TBS-maatregel / 801
- 10.9 Verlenging van de PIJ-maatregel / 804
- 10.10 Voorwaardelijke invrijheidstelling / 806

HOOFDSTUK 11

Bijzondere onderwerpen / 813

- 11.1 Klacht / 813
- 11.2 Jeugdstrafrecht / 819
- 11.3 Nemo tenetur: het recht van de verdachte zichzelf niet te belasten / 827
- 11.4 Verschoningsrecht en beroepsgeheim / 833
- 11.5 Verjaring / 845

HOOFDSTUK 12

Het EVRM / 851

HOOFDSTUK 1

Delicten

1.1 Afpersing

Artikelen

Art. 317, 318, 319 en 320 Sr

Het leerstuk

Hij die, met het oogmerk om zichzelf of een ander wederrechtelijk te bevoordelen, door geweld of bedreiging met geweld iemand dwingt hetzij tot de afgifte van enig goed dat geheel of ten dele aan deze of aan een derde toebehoort, hetzij tot het aangaan van een schuld of het tenietdoen van een inschuld, hetzij tot het ter beschikking stellen van gegevens, maakt zich schuldig aan afpersing (art. 317 Sr).

Afpersing is een delict dat zowel gericht is tegen het vermogen als tegen de persoonlijke vrijheid van het slachtoffer. Art. 317 Sr is te beschouwen als een gekwalificeerde specialis ten opzichte van art. 284 Sr. Het Openbaar Ministerie kan besluiten voor deze lichtere generalis te vervolgen. Ook de rechter zou, indien bepaalde bestanddelen die art. 317 Sr wel en art. 284 Sr niet kent of niet kunnen worden bewezen, de tenlastelegging die ziet op art. 317 Sr kunnen lezen als een impliciet primair/subsidiar tenlastelegging.

Het grote verschil tussen afpersing en diefstal met geweld is dat bij afpersing de (door de dwang bewerkstelligde) handeling van het slachtoffer centraal staat en bij diefstal is dat de wegnemingshandeling. De dader van afpersing neemt de goederen niet weg maar doet de goederen afgeven.

Bestanddelen afpersing

Oogmerk van wederrechtelijke bevoordeling

De verdachte moet hebben beoogd¹ zich te bevoordelen op een wijze die de grenzen van hetgeen maatschappelijk nog betamelijk is ruimschoots overschrijdt². Dit impliceert het volgende:

‘Wederrechtelijk’ betekent dus niet ‘zonder eigen recht’. Dat zou immers betekenen dat de dader die meent recht te hebben op hetgeen hij nastreeft niet strafbaar zou zijn, omdat het oogmerk van wederrechtelijke bevoordeling niet bewezen zou kunnen worden. De Hoge Raad legt ‘wederrechtelijk’ uit als ‘in strijd met het recht’, hetgeen zoveel inhoudt als dat de grenzen der maatschappelijke onbetamelijkheid ruimschoots worden overschreden.³ Een geleend geldbedrag bijvoorbeeld mag dus niet met (bedreiging met) geweld worden teruggehaald.⁴

Met betrekking tot het oogmerk geldt nog dat het motief van de dader (bijv. wraakzucht) van secundair belang is. Ook al beweert de dader een ander oogmerk te hebben gehad, als hij begreep dat de bevoordeling daarvan een gevolg zou zijn dan kan het oogmerk daarop worden bewezen.

Geweld of bedreiging met geweld

Doorgaans zal de vraag wat onder geweld moeten worden verstaan weinig problemen opleveren. Het gaat kort gezegd om de aanwending van fysieke kracht tegen personen (waarbij het geweld fysiek pijn en/of letsel veroorzaakt) of goederen.

Het geweld, of de dreiging daarmee, zal vaak zijn gericht tegen de persoon die tot afgifte wordt gedwongen. Dit is echter geen vereiste. Het geweld kan ook zijn gericht tegen andere personen of goederen. Zo werd afpersing aangenomen toen het ging om het dreigement dat waardevolle schilderijen die de afperser ‘wist te zitten’ zouden worden vernietigd.⁵

Ook volgde veroordeling van een verdachte die dreigde vergiftigde flessen drank met het etiket van de bedreigde fabrikant in de winkel te plaatsen⁶ en een verdachte die dreigde bussen haarspray van een onuitwisbare kleurstof te voorzien⁷. Verder kwam het ook tot een bewezenverklaring in het geval van een afpersing van een bankmedewerker, waarbij het geweld niet was gericht tegen deze medewerker, maar tegen een mededader die zich voordeed als klant van de bank. De Hoge Raad overwoog in dat arrest het volgende:

1 Waarbij geldt dat men ook wordt geacht te hebben beoogd wat met het beoogde onverbreekelijk samengaat, zie HR 5 januari 1982, NJ 1982/232, m.nt. Th.W. van Veen (Gevangenisvoedsel II).

2 Zie in dit verband HR 14 februari 1995, NJ 1995/426.

3 HR 9 februari 1971, NJ 1972/1 (Dreigbrief).

4 Bijvoorbeeld HR 14 februari 1995, NJ 1995/426.

5 HR 26 juni 1973, NJ 1974/208.

6 HR 19 juni 1979, NJ 1979/585.

7 HR 8 december 1987, NJ 1988/896.

“Aan het middel ligt de opvatting ten grondslag dat de term ‘door bedreiging met geweld’ in de ten-lastelegging, waarin de term kennelijk is gebezigd als in art. 317 Sr, enkel ziet op bedreiging met geweld tegen de af te persen persoon, en niet mede omvat bedreiging met geweld tegen een ander. Die opvatting is onjuist. Noch uit de aard van het in art. 317 Sr gestelde delict afpersing, noch de in de bepaling gegeven omschrijving ervan geeft grond aan die beperkte uitleg van de even bedoelde term. Ook de wets-geschiedenis noopt niet tot die uitleg. Bij het voorgaande is het niet van belang of de ander zich bedreigd voelt.”⁸

Voldoende is dat de bedreiging van zodanige aard is dat objectief gezien te verwachten is dat degene die door de dader tot afgifte wordt gedwongen door die bedreiging daartoe wordt gebracht. Het geweld waarmee wordt bedreigd kan ook door een ander dan de afperser zelf worden uitgeoefend.

Dwang

Door het geweld of de bedreiging daarmee moet het slachtoffer zich gedwongen hebben gevoeld tot afgifte van het goed. Dwingen veronderstelt dat iemand, zonder het dwangmiddel dat op hem is toegepast, niet zou hebben gehandeld of nagelaten, in elk geval niet op dat moment en onder die omstandigheden waarop hij door de dwang heeft gehandeld.⁹ In het dwingen ligt het opzet besloten om een ander tegen zijn wil iets te laten doen of nalaten.

De dwang kan ook bestaan uit de dreiging dat gegevens die door middel van een geautomatiseerd werk zijn opgeslagen, onbruikbaar of ontoegankelijk worden gemaakt of worden gewist (art. 317 lid 2 Sr). Wat onder geautomatiseerd werk moet worden verstaan volgt uit art. 80sexies Sr.

Afgifte van een goed dat geheel of ten dele aan een ander toebehoort

Afgifte is meestal de fysieke handeling van degene op wie de dwang wordt uitgeoefend. Het afgeven kan echter ook bestaan uit het ‘doen afgeven’ of het gedogen dat iets wordt weggenomen.¹⁰

Bij een roofoverval waarbij met wapens wordt bedreigd is de grens tussen diefstal met geweld en afpersing soms onduidelijk.¹¹ Als de overvaller zelf de goederen wegneemt is er sprake van diefstal met geweld. De wegnemingshandeling staat centraal. Als de bedreigde het goed uit de kluis pakt en dit vervolgens aan de dader geeft dan is er sprake van afpersing. De gedraging van het slachtoffer die door de dwang tot stand komt en waardoor het goed uit de macht van het slachtoffer raakt, is in dat geval doorslaggevend. Er kan ook sprake zijn van afpersing indien het slachtoffer onder bedreiging van geweld aanwijst waar het geld zich bevindt, waarop de dader het geld vervolgens wegneemt.¹²

⁸ HR 26 april 1994, NJ 1994/580, r.o. 5.

⁹ Noyon/Langemeijer/Remmelink, aant. 1 bij art. 179 Sr.

¹⁰ HR 20 december 1989, NJ 1989/683 en HR 17 mei 1994, NJ 1995/46.

¹¹ Zie bijvoorbeeld HR 13 mei 1986, NJ 1987/440.

¹² Zie HR 20 december 1989, NJ 1989/683 met conclusie van A-G Leijten.

Het goed dat door het slachtoffer wordt afgegeven moet geheel of ten dele aan het slachtoffer of een ander toebehoren. Het goed moet dus in elk geval aan een ander dan de dader toebehoren. Wel kan het zo zijn dat het goed ten dele aan de dader toebehoort en deze het gebruik of de eigendom geheel voor zichzelf wil hebben. Degene die een ander dwingt tot afgifte van een goed dat van hemzelf – de afperser – is, valt niet onder art. 317 Sr. In dat geval is mogelijk het bepaalde in art. 284 Sr van toepassing.

Het aangaan van een schuld of het tenietdoen van een inschuld

Onder schuld moet worden verstaan een verbintenis in vermogensrechtelijke zin. Hierbij is niet van belang of de verbintenis naar burgerlijk recht geldig is dan wel of de schuld in burgerrechtelijke zin tenietgaat.¹³ Het is dus weliswaar een aan het burgerlijk recht ontleend begrip, doch de strafrechter wordt de vrijheid geboden om dit begrip, binnen de door het civiele recht getrokken grenzen, zodanig uit te leggen dat de strafbaarstelling toepasselijk is op alle situaties waarin iemand door (bedreiging met) geweld werd gedwongen een vorderingsrecht prijs te geven.

Bijvoorbeeld 'het dwingen tot ontslag op staande voet te accepteren' valt onder 'het tenietdoen van een inschuld', nu dat immers zou impliceren dat het slachtoffer daarmee afstand zou doen van de mogelijkheid het ontslag (of de daaraan bindende specifieke rechtsgrond) bij de rechter aan te vechten, hetgeen een automatisch verval van de loonvordering tot gevolg zou hebben. Daarbij was niet van belang, aldus de Hoge Raad, of het slachtoffer civielrechtelijk in het algemeen de mogelijkheid zou hebben behouden, ondanks die acceptatie, het ontslag in rechte aan te vechten en een loonvordering in te dienen en evenmin of die vordering, ware het slachtoffer niet tot het accepteren van het ontslag gedwongen, zonder meer door de rechter zou zijn toegewezen.¹⁴

Het ter beschikking stellen van gegevens

In 2004 is de zinsnede 'met geldwaarde in het handelsverkeer' komen te vervallen¹⁵. Deze verruiming van de strafbaarheid was het gevolg van een uitspraak van de Hoge Raad waarin werd bepaald dat een pincode geen goed is, maar een gegeven en als zodanig geen geldwaarde in het handelsverkeer heeft.¹⁶

De opvatting dat aan een bij afpersing verkregen gegeven onmiddellijk of middellijk enige economische waarde moet kunnen worden toegerekend, vindt geen steun in het recht gezien de tekst van art. 317 Sr en de wetsgeschiedenis.¹⁷

Strafverzwarende omstandigheden

Indien de afpersing onder de omstandigheden of met de verzwarende gevolgen van het tweede en derde lid van art. 312 Sr gepaard gaat, dan wordt de afpersing met dezelfde straf bedreigd als de gekwalificeerde diefstal met geweld wanneer die onder die omstandigheden geschiedt of met die strafverzwarende gevolgen

13 HR 6 april 1965, NJ 1965/195.

14 HR 21 maart 2006, ECLI:NL:HR:2006:AU8901.

15 Ingevolge de wet Fraude niet-chartaal geldverkeer, Stb. 2004, 180.

16 HR 13 juni 1995, NJ 1995/635.

17 HR 28 mei 2013, ECLI:NL:HR:2013:BX7959.

gepaard gaat (art. 317 lid 3 Sr). Bij veroordeling voor art. 317 Sr hoeft dan overigens niet art. 312 Sr te worden aangehaald als toepasselijke strafbepaling.¹⁸ Vermeldenswaard is hier nog de zaak die draaide om het causaal verband tussen de (poging tot) afpersing en de dood van het slachtoffer (strafverzwarend gevolg)¹⁹, een kwestie die door A-G Knigge in zijn conclusie voor het arrest ambtshalve aan de orde werd gesteld (zie punt 20-28).

Bijkomende straf

Bij veroordeling wegens afpersing kan de rechter ontzetting van de in art. 28 Sr onder 1 (het recht bepaalde ambten te bekleden) en 2 (het dienen van de gewapende macht) en 4 (het zijn van raadsman of gerechtelijke bewindvoerder) Sr genoemde rechten uitspreken (art. 320 Sr).

Klachtdelict

Uit art. 319 Sr volgt dat afpersing een relatief klachtdelict is.²⁰ Als er sprake is van een nauwe familieband dan vindt vervolging niet anders dan na een klacht plaats. Indien de afpersing is gepleegd tussen echtgenoten kan geen vervolging plaatsvinden.

Jurisprudentie

HR 6 december 2016, ECLI:NL:HR:2016:2776

(Poging afpersing)

De klacht berust kennelijk op de opvatting dat geen sprake kan zijn van een poging tot het dwingen tot afgifte van enig goed als bedoeld in art. 317 Sr, indien het goed op het moment van de uitvoeringshandeling van de poging (nog) niet tot het vermogen van het slachtoffer behoort en deze daarover (nog) geen beschikkingsmacht heeft. Die opvatting is echter onjuist.

HR 28 mei 2013, ECLI:NL:HR:2013:BX7959, NJ 2014/350, m.nt. E.J. Dommering ('Gegevens' in de zin van art. 317 lid 1 Sr)

Om van een bij afpersing verkregen 'gegeven' sprake te kunnen zijn is niet vereist dat daaraan onmiddellijk of middellijk enige economische waarde moet kunnen worden toegekend. De strafbaarstelling van afpersing wordt echter beperkt door het vereiste oogmerk tot wederrechtelijke bevoordeling, waarvoor wel van belang kan zijn of het voordeel economische waarde heeft. In casu ontoereikende motivering nu de aangevoerde omstandigheid – dat verdachte en zijn mededader van slachtoffer informatie hebben willen verkrijgen over diefstal uit een hennepkwekerij met de kennelijke bedoeling om het slachtoffer ervan te weerhouden verdachte (opnieuw proberen) te bestellen – onvoldoende is voor het bewezenverklaarde 'bevoordelen' uit de zinsnede 'oogmerk om zich wederrechtelijk te bevoordelen'.

18 HR 22 september 1987, NJ 1988/357.

19 HR 20 februari 2007, ECLI:NL:HR:2007:A22105.

20 Zie ook 11.1 Klacht.

HR 19 februari 2013, ECLI:NL:HR:2013:BY0102**(Falende bewijsklacht afpersing)**

Aan het enkele voorhanden hebben van door afpersing/een vermogensdelict ontvreemde goederen kan niet zonder meer de conclusie worden verbonden dat de betrokkene die goederen ook door het plegen van afpersing/dat vermogensdelict heeft verkregen. Voor de beoordeling van de betekenis die aan dat voorhanden hebben moet worden gehecht, zijn de feiten en omstandigheden in casu van belang. Conclusie A-G: anders.

HR 21 maart 2006, ECLI:NL:HR:2006:AU8901**(Tenietdoen van een inschuld)**

Het onder bedreiging met geweld accepteren van ontslag op staande voet leverde het 'tenietdoen van een inschuld' op als bedoeld in art. 317 Sr, nu dit het slachtoffer ertoe heeft gebracht af te zien van de vordering die zij wegens onregelmatige opzegging van de arbeidsovereenkomst geldend wilde maken.

HR 13 juni 1995, NJ 1995/635**(Afgifte pincode en art. 317 Sr)**

Het middel stelt de vraag aan de orde of, wanneer de houder van een zogenaamde pincode wordt gedwongen die pincode te noemen aan degenen die hem daartoe met geweld bedreigen of geweld op hem toepassen, sprake is van 'afgifte van enig goed' als bedoeld in art. 317 Sr. Deze vraag moet ontkennend worden beantwoord. Immers, de in de geest van een persoon opgeslagen bekendheid met de bij zijn betaalpas behorende cijfercombinatie kan niet worden aangemerkt als 'een goed' in de zin van art. 317 Sr. Evenmin kan het (onvrijwillig) noemen van een pincode worden aangemerkt als afgifte in de zin van laatstgenoemd artikel: daarvan kan slechts worden gesproken indien door die afgifte de afgever de beschikking over het afgegevene verliest, hetgeen uiteraard bij het noemen van een pincode niet het geval is.

HR 26 april 1994, NJ 1994/580**(Bedreiging met geweld tegen een ander)**

'Bedreiging met geweld' omvat ook bedreiging gericht tegen een ander dan de af te persen persoon. Niet van belang is of die ander zich bedreigd voelt.

HR 28 april 1992, NJ 1992/657**(Geldautomaat. Diefstal met bedreiging met geweld of afpersing?)**

Slachtoffer wordt onder bedreiging met geweld gedwongen pincode in te toetsen en geldbedrag op te nemen. Geld wordt vervolgens door dader uit de geldautomaat gepakt. De Hoge Raad oordeelt dat dit diefstal met geweld oplevert en niet afpersing. A-G Leijten: *"Toen het geld in de geldlade viel, was het van het slachtoffer en door het daar uit te halen hebben verdachte en zijn mededader het van hem weggenomen. Slachtoffer heeft niets afgegeven, maar het geld is van hem afgepakt, zoals men geld afpakt dat op tafel ligt."*

HR 20 december 1988, NJ 1989/683**(Grens tussen afpersing en diefstal met geweld)**

Uit de voor het bewijs gebezigde verklaring van de aangever heeft het hof kunnen afleiden dat deze onder bedreiging met geweld heeft meegedeeld waar zich in de bank (meer) geld bevond en de geldlade onder de balie heeft aangeduid, waarna vervolgens die aangever zelf dan wel de verdachte en/of diens mededader geld uit die lade heeft of hebben gepakt. 's Hof's oordeel dat, ook al zou(den) de verdachte en/of diens mededader het geld uit de geldlade hebben weggenomen, onder deze omstandigheden sprake is van 'afgeven' in de zin van art. 317 Sr, geeft geen blijk van een onjuiste rechtsopvatting.

HR 25 februari 1986, NJ 1986/768**(Afgifte)**

Onder afgifte valt ook het onder bedreiging wegwerpen van de portemonnee in de struiken. Hierdoor is de portemonnee uit de macht van de bezitter geraakt.

HR 9 februari 1971, ECLI:NL:HR:1971:AB4227, NJ 1972/1**(Dreigbrief. Uitleg wederrechtelijkheid)**

'Bedreiging met geweld' ziet ook op geweld dat door een ander of anderen dan de bedreiger wordt aangewend. Indien men redelijkerwijs kon menen recht te hebben op de betaling van een bedrag als het afgeperste zou zulks – anders dan in de midde-len schijnt te worden aangenomen – geenszins zonder meer de gevolgtrekking wet-tigen dat verdachte geen wederrechtelijke bevoordeling kan hebben beoogd. Het hof heeft uit de gebezigde bewijsmiddelen, meer in het bijzonder uit de verklaring van verdachte omtrent de inhoud van de door hem gezonden brieven en omtrent zijn bedoeling daarmede, kunnen afleiden niet alleen dat hij met de bewezenverklaarde handelingen bevoordeling heeft beoogd, doch eveneens – nu hetgeen hij tot het behalen van die beoogde bevoordeling heeft verricht, van zodanige aard is en op zodanige wijze is geschied, dat daaruit door het hof kon worden afgeleid, dat ver-dachte moet hebben beseft dat hij (ook indien hij de voormelde mening toegedaan zou zijn geweest) de grenzen van de maatschappelijke betamelijkheid daarmede verre overschreed – dat hij bij een en ander heeft gehandeld met het oogmerk om zichzelf of een ander wederrechtelijk te bevoordelen. Zie ook HR 14 februari 1995, NJ 1995/635.

Literatuur

- Th.W. van Veen, Van Bemmelen's *Ons strafrecht. Deel 3. Het materiële strafrecht. Bijzondere delicten*, Alphen aan de Rijn: Samsom H.D. Tjeenk Willink 1990, p. 141-144.

1.2 Bedreiging

Artikelen

Art. 285 Sr

Het leerstuk

Bedreiging is een misdrijf gericht tegen de persoonlijke vrijheid. Het maakt dat de bedreigde zich beknot kan voelen in zijn keuze- en handelvrijheid.

De centrale vraag is wanneer sprake is van bedreiging in de zin van art. 285 Sr. Deze vraag moet worden beantwoord aan de hand van de volgende criteria:

1. Bij het slachtoffer moet de redelijke²¹ vrees kunnen zijn ontstaan dat het feit waarmee is bedreigd zou kunnen worden gepleegd.²²
2. De wil van verdachte, in de zin van (voorwaardelijk) opzet, moet zijn gericht op het teweegbrengen van die vrees.²³
3. De bedreigde moet daadwerkelijk op de hoogte zijn geraakt van de bedreiging²⁴ en de verdachte moet daar het (voorwaardelijk) opzet op hebben gehad.

Het is dus niet nodig dat de bedreiging in het concrete geval een zodanige indruk heeft gemaakt dat er werkelijk vrees is opgewekt en de bedreigde zich daadwerkelijk in zijn vrijheid voelde aangetast. De bedreiging moet echter wel van dien aard zijn geweest en onder zodanige omstandigheden zijn geschied dat ze in het algemeen wel een dergelijke vrees opwekken kan.²⁵ Ook de geloofwaardigheid speelt hierbij een rol. De bedreiging zal enig realiteitsgehalte moeten hebben.²⁶

21 Men dient uit te gaan van de 'reasonable person'. N. Keijzer verwoordt dit in zijn noot onder *NJ* 2011/228 als volgt: "Als de betrokkene heeft verklaard zich bedreigd te hebben gevoeld kan dat wel een aanwijzing zijn, maar deze is op zichzelf onvoldoende grond om vast te stellen dat aan de door de Hoge Raad gestelde objectieve eisen is voldaan. Er zijn immers uitzonderlijk koelbloedige en ook uitzonderlijk vreesachtige mensen. Vereist is, volgens de Hoge Raad, dat een redelijke vrees kon ontstaan, waarmee zal zijn bedoeld dat de vrees voor het in het vooruitzicht gestelde misdrijf in het algemeen redelijkerwijze kon ontstaan."

Zie ook HR 20 september 2016, ECLI:NL:HR:2016:2131.

22 Onder meer HR 22 september 2015, ECLI:NL:HR:2015:2751; HR 22 april 2014, ECLI:NL:HR:2014:961; HR 25 januari 2011, ECLI:NL:HR:2011:BO4022; HR 25 januari 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP1834 en HR 25 januari 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP1858, *NJ* 2011/225, m.nt. N. Keijzer.

23 HR 22 maart 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP0096, *NJ* 2011/228, m.nt. N. Keijzer en HR 19 juni 2007, ECLI:NL:HR:2007:BA3135.

24 Bijvoorbeeld HR 10 februari 2009, ECLI:NL:HR:2009:BG6562 waarin de verdachte tegen zijn ex-vrouw had gezegd dat hij haar en haar kinderen zou vermoorden. Nu de kinderen op het bewuste moment niet aanwezig waren en de bewijsmiddelen ook niet inhielden waaruit bleek dat de kinderen kennis hadden genomen van de bedreiging door de verdachte casseeerde de Hoge Raad.

25 HR 14 juni 2011, ECLI:NL:HR:2011:BQ3717 en HR 3 februari 2004, ECLI:NL:HR:2004:AN9309.

26 Zie in dit verband HR 28 maart 2006, ECLI:NL:HR:2006:AV4191, alsmede de conclusie van A-G Knigge onder HR 19 juni 2007, ECLI:NL:HR:2009:BG6562 (ECLI:NL:PHR:2009:BG6562).

De inhoud van de bedreiging moet altijd zijn gericht op een van de hierboven genoemde misdrijven. De dader hoeft dit echter niet bepaaldelijk aan te geven. De bewoordingen mogen echter ook niet te vaag en onduidelijk zijn en moeten aanknopingspunten bieden bij een van de in art. 285 Sr genoemde misdrijven. De enkele uitlating *“Het zal nog wel erger met je af lopen”* vond de Hoge Raad niet zonder meer bedreiging met zware mishandeling opleveren.²⁷ Dat gold ook voor de enkele omstandigheid dat verdachte, terwijl hij zijn koppeling ingetrapt bleef houden, veel gas heeft gegeven op het moment dat het slachtoffer vlak voor zijn auto langsliep.²⁸ Het is overigens niet nodig dat komt vast te staan welke bewoordingen exact zijn gebruikt.²⁹

Het punt waarover in de rechtspraak de meeste discussie plaatsvindt, is de vraag wanneer kan worden aangenomen dat een bedreiging van dien aard is geweest en onder zodanige omstandigheden is geschied dat bij de bedreigde de redelijke vrees kon ontstaan dat de bedreiging zou worden waargemaakt.³⁰

Wanneer de gebezigde woorden op zichzelf beschouwd geen bedreiging met (in dit geval) enig misdrijf tegen het leven gericht opleveren, wordt van belang de omstandigheden te beoordelen waaronder de woorden zijn gebezigd.³¹

Welke omstandigheden kunnen nu maken dat woorden die op zichzelf beschouwd niet de ten laste gelegde bedreiging opleveren, toch de vereiste redelijke vrees kunnen opwekken bij het slachtoffer?

Een antwoord kan worden gevonden in een arrest van de Hoge Raad uit 2005.³² De verdachte had in deze zaak naar het oordeel van de Hoge Raad met de woorden *“Die kankerwouten, die teringlijers moeten ze allemaal afmaken”* te algemene bewoordingen gebruikt om bij de betrokken agenten de redelijke vrees te doen ontstaan. Dit oordeel is weinig verrassend.

De Hoge Raad voegde daar echter nog aan toe dat de omstandigheden waaronder die uitlatingen zijn gedaan dat oordeel niet anders maken, omdat de door het hof gebezigde bewijsmiddelen daaromtrent niets inhouden. De Hoge Raad doelde hiermee op een opmerking van A-G Jörg in zijn conclusie. A-G Jörg kon zich namelijk wel vinden in het oordeel van het hof en achtte de bewezenverklaring voldoende met redenen omkleed: *“Daarbij kan in aanmerking worden genomen dat de context waarin de door verzoeker geuite bedreiging is geschied – een incident de avond voorafgaande aan het bewezenverklaarde tijdstip waaraan de gedragingen van de persoon die verzoeker vergezeld refereerde – een rol van betekenis heeft gespeeld.”*

Als het hof in de bewijsmiddelen melding had gemaakt van dat eerdere incident, dan was zijn beslissing naar alle waarschijnlijkheid in stand gebleven. Voor de omstandigheden waaronder uitlatingen worden gedaan kan dus zeer relevant zijn de vraag

27 HR 12 oktober 1993, NJ 1994/144.

28 HR 22 maart 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP0096, NJ 2011/28, m.nt. N. Keijzer.

29 HR 12 oktober 1993, NJ 1994/144.

30 Vgl. bijvoorbeeld de conclusie van de A-G en HR 15 maart 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP2215, NJ 2011/227, m.nt. N. Keijzer.

31 Bijvoorbeeld HR 7 juni 2005, ECLI:NL:HR:2005:AT3659 en HR 18 januari 2005, ECLI:NL:HR:2005:AR7062.

32 HR 18 januari 2005, ECLI:NL:HR:2005:AR7062.

of de verdachte bijvoorbeeld al eerder gewelddadig is geweest of bekendstaat als geweldpleger, dus als iemand die zijn woorden ook daadwerkelijk kracht kan bijzetten.³³

In de term 'bedreiging' ligt het opzet besloten. Het (voorwaardelijk) opzet moet zijn gericht op het teweegbrengen van vrees en op de strafrechtelijke kwalificatie.³⁴ Voor dit laatste is voldoende dat verdachte de aanmerkelijke kans op de koop toeneemt dat zijn uiting of uitlating op een gedraging met een ernstig strafbaar karakter betrekking heeft. Daarnaast moet het (voorwaardelijk) opzet ook zijn gericht op het feit dat de bedreigde weet zou krijgen van de bedreiging.

Het is niet nodig dat de dader daadwerkelijk het voornemen had om de bedreiging ten uitvoer te brengen, het kan best gaan om een uit de hand gelopen grap.³⁵

Meer specifiek ten aanzien van politieagenten geldt dat niet de eis wordt gesteld dat zij een groter incasseringsvermogen dienen te hebben dan de gewone burger en dat een in dronkenschap gedane uitlating niet maakt dat die uitlating geen bedreiging meer kan opleveren.³⁶

Bedreiging kan mondeling, schriftelijk (waaronder per e-mail³⁷, msn³⁸ of sms) of door daden³⁹ geschieden. In veel gevallen zullen gedragingen en dreigende woorden met elkaar gepaard gaan.

Voor een veroordeling ter zake van bedreiging is onder meer vereist dat de bedreigde daadwerkelijk op de hoogte is geraakt van de bedreiging.⁴⁰ Het is niet nodig dat de bedreigde de bedreigingen rechtstreeks van de bedreiger te horen krijgt. Deze kunnen hem ook via derden bereiken, bijvoorbeeld door middel van publicatie in een dagblad of door tussenkomst van een maatschappelijk werker. Daarnaast is niet vereist dat het misdrijf waarmee wordt gedreigd, is gericht tegen de bedreigde persoon zelf.⁴¹ Het door art. 285 Sr beschermde rechtsgoed kan immers ook op het spel staan in het geval het misdrijf waarmee wordt gedreigd is gericht tegen een ander dan degene jegens wie de bedreiging is geuit. Een dergelijke bedreiging kan immers een inbreuk maken op de persoonlijke vrijheid van degene jegens wie de bedreiging is geuit die vergelijkbaar is met een bedreiging die op hem zelf betrekking zou hebben gehad.⁴²

33 Vgl. HR 3 februari 2004, ECLI:NL:HR:2004:AN9309, waarin de wereldwijde onrust over anthrax de context vormde waarbinnen een bewezenverklaring voor bedreiging mogelijk wordt, ook al gaat het om een 'zieke grap'.

34 HR 11 september 2012, ECLI:NL:HR:2012:BX4474.

35 Zie bijvoorbeeld HR 3 februari 2004, ECLI:NL:HR:2004:AN9309 over de Anthrax 'grap'.

36 Onder meer HR 18 april 2006, ECLI:NL:HR:2006:AV4824, *NJ* 2006/397, m.nt. Y. Buruma. Zeer interessant is de conclusie van A-G Knigge voor dit arrest en de reactie daarop van annotator Y. Buruma.

37 HR 19 juni 2007, ECLI:NL:HR:2007:BA3598.

38 HR 19 juni 2007, ECLI:NL:HR:2007:BA3598.

39 Zie bijvoorbeeld HR 25 januari 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP1858, *NJ* 2011/225, m.nt. N. Keijzer.

40 HR 10 januari 2017, ECLI:NL:HR:2017:24; HR 7 oktober 2014, ECLI:NL:HR:2014:2916 (bedreiging Wilders middels tweet); HR 22 mei 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW6181 en HR 10 februari 2009, ECLI:NL:HR:2009:BG6562.

41 HR 7 juli 2015, ECLI:NL:HR:2015:1790 en HR 25 januari 2011, ECLI:NL:HR:2011:BO3400, *NJ* 2011/224, m.nt. N. Keijzer.

42 HR 25 januari 2011, ECLI:NL:HR:2011:BO3400, *NJ* 2011/224, m.nt. N. Keijzer.